

GELENEKSEL EL SANATLARINDA KULLANILAN ÇİNTEMANİ MOTİFİ VE SERAMİK SANATINA YANSIMALARI

 Bengütay HAYIRSEVER^a

Öz

Geçmiş yüzyıllardan günümüze ustasının anlatım diliyle biçimlenerek belirgin bir kimlik ortaya koyan geleneksel motiflerimiz; özgün desenleri, şekilleri ve renkleri ile Türk kültürü içinde köklü bir geçmişe sahip olagelmıştır. Bu motiflerin en göz alıcı ve dikkate değerlerinden biri Çintemani motiftir. İlk kullanımı Uygur Türklerine kadar tarihlendirilen Çintemani motifi; günümüzde tekstil, halı, çini, seramik, tezhip, ahşap ve sedef işlemeciliği gibi sanatlarda hala yaygın olarak kullanılmaktadır. Tarihte farklı medeniyetlerde çeşitli inançlarda sembol ve dekor amacıyla farklı şekil ve kompozisyonlarda kullanılmış olan motif; Uygur Türkleri'nin kullanımından sonra Uzakdoğu'da kutsal bir hale gelmiş ve daha sonra Osmanlı süsleme sanatında da çoklukla kullanılmıştır. Bereket, koruyuculuk, güç gibi kavramları temsil eden ve görsel olarak üçgen şeklini hatırlatan Çintemani motifi; ikisi altta biri üstte üç yuvarlak ve iki dalgalı çizgiden meydana gelmektedir. Üç yuvarlak, pars postundaki beneklere, iki dalgalı çizgi ise kaplan postuna benzetildiğinden Osmanlı döneminde padişah ve şehzade kaftanlarında sıkça kullanılmıştır. Bu araştırma da Çintemani motifinin tarihi, kültürel ve sosyal anlam boyutu irdelenerek, motifin seramik sanatına nasıl yansıdığı örneklerle anlatılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Kültür ,Seramik, Çintemani, Motif, Kaftan

ÇİNTEMANİ MOTIVE USED IN TRADITIONAL HANDICRAFTS AND ITS REFLECTION ON CERAMIC ART

Abstract

Our traditional motifs, which have been shaped with the expression language of the master from the past centuries to the present, have a deep-rooted past in Turkish culture with their unique patterns, shapes and colors. One of the most striking and remarkable values of these motifs is the Çintemani motive. The Çintemani motive, whose first use is dated back to the Uyghur Turks, continues to be used in arts such as textile, carpet, ceramic, tile, gilding, wood and mother-of-pearl embroidery. The motive, which has been used in different forms and compositions in different civilizations for symbolic and decorative purposes in history, has become a sacred place in the far east after the use of Uygur Turks, and was later used in Ottoman art. Çintemani motive, which represents concepts such as abundance, protection, and power and visually reminds

^a Öğr. Gör. Dr., Erciyes Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, bengutay-26@hotmail.com

of its triangular shape, consists of three circular and two wavy lines, two at the bottom and one at the top. In this research, the historical, cultural and social meaning dimension of the Çintemani motive will be examined and how the Çintemani motive has reflected on the ceramic art will be explained with examples.

Key Words: Culture, Ceramic, Çintemani ,Motive, Caftan

Giriş

Kültür; toplumsal değerlerin oluşmasında en temel değerlerden biridir. Tarihsel süreç içerisinde insanoğlunun ortaya koyduğu yaşam biçimi, gelenek göreneklere ve davranışları kültürün başlıca dinamikleri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kültür; TDK sözlüğünde; "Tarihi toplumsal gelişme süreci içinde yaratılan bütün maddi ve manevi değerler ile bunları yaratmada, sonraki nesillere sözlü veya yazılı aktarmada kullanılan, insanın doğal ve toplumsal çevresine egemenliğinin ölçüsünü gösteren araçların bütünü, hars, ekin." (TDK,1994, s. 492) olarak tanımlanmakta, İnsanoğlunun nesilden nesile aktardığı değerlerin bütününe teşkil eden Kültür, yaşanan dönemin siyasi, ekonomik, politik, sosyal ve dini inançlar gibi tüm özelliklerini kapsamaktadır.

"Toplumsal gelişmenin her aşamasının kendine özgü bir kültürü vardır. Ancak her toplumsal aşama kendi kültürünü oluştururken, geçmişin kültür mirasını devir alır ve kendi kültürünü bunun üzerine kurar. Aynı zamanda, farklı bölgelerde farklı kültür motiflerine rastlanır. Bu motifler aynı çağda farklı ülkelerde değişik kültürlerin oluşmasını sağlar." (Gümüştekin, 2015,s. 326).

Anadolu'da yüzyıllar boyunca pek çok uygarlık yaşamış ve bu sayede zengin bir kültürel çeşitlilik oluşmuştur. Her uygarlığın kültürünü yansıtan kendine özgü sanatsal değerleri bulunmaktadır. El sanatları da bu kültürel yolculukta önemli bir aracı olmuştur. Ahşap, bakır, taş işlemeciliği, ebru, tezhip, çini gibi geleneksel sanatlarımızda bu motifler farklı malzeme ve farklı tasarımlarla karşımıza çıkmıştır. Kültürel dokunun bir yansıması olan ve halen yaşatılan ve kullanılan bu geleneksel motifler içinde yaşanan toplumun adeta bir yansımasıdır." Bezeme ve süslemede bütünü oluşturan parçalardan her birine verilen ad olan motif'in karşılığı olarak Türkçede "Örge" sözcüğü de kullanılmaktadır"(Sözen & Tanyeli, 2005, s. 166).

Motifler aslında birer tasarımdır. Geçmişten geleceğe tüm sanat dallarında kullanılan motifler ve yorumları, sanatçıların tasarımlarında farklılık göstermektedir. Türk seramik ve çini sanatında çoklukla çalışılan motiflerin bir tanesi de Çintemani motifidir.

A. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Araştırma, betimsel analizle çalışılan nitel bir araştırmadır. Araştırma kapsamında konu ile ilgili literatür taraması yapılarak bilgilere ulaşılmış, bu motifi çalışılan sanatçılarla görüşmeler yapılmış ve derlenen bilgiler doğrultusunda Çintemani motifi ve bu motif ile çalışan seramik sanatçıları ve eserleri örneklendirilerek çalışma oluşturulmuştur.

1.ÇİNTEMANİ MOTİFİ ve SERAMİK SANATINA YANSIMALARI

1.1.ÇİNTEMANİ MOTİFİ

Çintemani motifi; Sanat Kavram ve Terimleri Sözlüğünde “İççe birbirlerine aynı noktada teğet olarak degen üç daireden oluşan ve bu biçimde üç ögenin bir üçgenin köşelerini merkez olacak konumda yerleştirilmesiyle oluşan bezeme örgesi. Çin ve Japon sanatında Buda'nın simgesi olarak kullanılan Çintemani, Osmanlı bezemesinde bu işlevinden arınmış olarak geniş çapta uygulanmıştır. Özellikle kumaşlarda ve çinilerde görülür”(Sözen & Tanyeli, 2005, s. 61).

Görsel 1.Çintemani Motifi (pinterest.com, Erişim Tarihi: 16.03.2019)

Çintemani motifi, duvar uygulamalarında, çini tabaklarda, halılarda, eccadelerde, dönemin kullanılan pek çok günlük eşyasında, tekstil ve geleneksel sanatların pek çoğunda bezeme ve işleme olarak karşımıza çıkmaktadır. Tezhip sanatında kullanılan motiflerdendir. Bugünkü bilgilerimize göre, TSMK-EH 1512'deki 921/1515 tarihli Manti-ku-t-tayr adlı eserin sahife kenarlarında en erken örnek olarak görülmektedir. Bu tarih Yavuz Sultan Selim'in Tebrizi alıp (1514) buradaki sanatkarları İstanbul'a getirmesinden sonraya rastlamaktadır. Orta Asya kaynaklı olan bu motif; san'atımıza büyük bir ihtimalle Tebriz'li Türk San'atkarların armağanıdır”(Birol & Derman, 2015, s. 169).

Çintemani motifi ile ilgili çok farklı görüşler sunulmaktadır. Timur'un üç kıtadaki hükümdarlığını temsil eden Çintemani motifinin, bu sebeple Timur devri sikkelerinde kullanıldığını, zaten Timur'un ihtişamlı döneminden de bir tek Çintemani motifinin kaldığından söz edilmektedir. Bir başka görüşe göre de güç ve kuvveti simgeleyen bu motife Kaplan Gözü ya da Leopar Beneği denmektedir. Kıyafetlerde kullanılarak saraylı ve halktan olan bireyleri ayırabilmek amacıyla kullanılmıştır.

“Osmanlılar bu motifi, dairelerin ve şeritlerin birbirlerine olan pozisyonlarını değiştirerek ve çeşitli şekillerde kullanmışlardır. Örneğin şeritler kaldırılmış ve ekstra dairelerle tasarlanmış üç daireden oluşan kümeler bulunmaktadır. Bunlardaki en büyük daire, yarım ay oluşturacak şekilde düzenlenmiş ve Osmanlı bayrağını andırır bir kompozisyona dönüşmüştür” (Aydın, 2000, s.374).

Osmanlı sultanları, Çintemani motifini imparatorluk amblemi olarak kullanmışlar, padişahların kıyafetlerinde, kaftan ve kavuklarda daha sonrada halı kitap ciltleri ve özellikle İznik çinilerinde, sıklıkla kullanılmıştır.

Geçmişten günümüze üretilen sanat yapıtlarını incelediğimizde; Seramik, çini, tezhip; her türlü el işlemeciliğinde hep belirli bir aşama kaydedilerek günümüze ulaşılmıştır. Bu tarihsel süreç içerisinde sanatkarlar hep geçmişten ilham almış, zengin kültürümüzden etkilenerek çalışmalar üretmişlerdir. Geleneksel sanatlar ve bu sanatlarda kullanılan motifler her yüzyılda toplumların duygu ve düşüncelerini günümüze aktarmış, üretildikleri dönemin yaşam biçimlerini, ekonomik ve siyasi durumlarını, kültürel değerlerini ve dünya görüşlerini işlemişler, bu konular hakkında bizleri bilgilendirmişler, böylelikle de aynı zamanda geleneksel sanatların çizgisini belirlemede önemli bir etken olmuşlardır. Çintemani motifi de bu süreçte pek çok sanatçıya ilham vermiş, öncelikle klasik olarak çini tabak ve karolarda çalışılmıştır. Çini ve seramik sanatı, tarih öncesi dönemlere kadar uzandığı için kültürümüzdeki en eski değerlerdendir. Bu sebeple de Selçuklu'dan Osmanlı'ya ve günümüze kadar pek çok desen ve biçim zamanımıza ulaşmıştır. Farklı zamanlarda saraylarda, camilerde, kervansaraylarda hem seramik, hem de çini örneklerle her zaman yerlerini almış; sıklıkla kullanılmışlardır.

1.2.ÇİNTEMANİ MOTİFİNİN SERAMİK YANSIMALARI

Çintemani motifi, bugünün sanat anlayışı içerisinde, çağdaş malzemelerle ve çağımıza uygun bir anlatım diliyle, geçmiş ve gelecek arasında bir köprü kurarak işler üreten pek çok seramik sanatçısına ilham olmuştur.

Türkiye'de çağdaş seramik sanatının gelişiminde önemli roller üstlenen seramik sanatçıları, eserlerinde geleneksel Çintemani motifini kullanarak seramik sanatına farklı biçim anlayışları yansıtmuşlar, geleneksel ve çağdaşı birleştirerek çalışmalarını oluşturmuşlardır. Bu makalenin konusu olan Çintemani motifi ile çalışan sanatçıların eserleri incelendiğinde motifin her sanatçı tarafından farklı şekillerde kullanıldığı görülmektedir.

Gökden Alpman Matthews; uzun süredir hem iki boyutlu hem de üç boyutlu seramik çalışmalarında Çintemani motifini kullanmaktadır. Türk sanatçı, geleneksel motiflerimizi hem kaftan formlarında hem de mozaik dokusundaki pano çalışmalarında kullanarak, kültürel zenginliğimizi öne çıkaran eserler ortaya koymakta, Çintemani motifini kullanarak çağdaş tasarımlar üretmekte, yeni bir anlayışla geçmişe öykünen çalışmalar ortaya çıkarmaktadır.

Görsel 2. "Harem" 40x30cm (Gökden Alpman Matthews Kişisel Arşiv)

Anadolu Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Seramik Bölümü mezunu olan ve Yüksek Lisansını da yine aynı üniversite de Seramik Ana Sanat Dalı'nda tamamlamış olan Gökden Alpman Matthews, uzun yıllar İstanbul'da serbest çalışmış bir sanatçıdır. Farklı kültürlere ev sahipliği yapan, iki büyük imparatorluğa başkentlik yapmış bir kültür ocağı olan İstanbul'dan ve burada yaşamış olan uygarlıklardan ilham alan sanatçı, bu duygu ve düşüncelerini, Osmanlı kültüründe önemli bir yeri olan ve aynı zamanda sultanların siyasi güçlerini de gösteren kaftanların imgesel izdüşümlerini seramik formlara aktarmakta, bu formlar üzerine geleneksel Türk motifleri ile bezemeler çalışmaktadır.

Kaftan formları üzerinde geleneksel motifleri ve özellikle Çintemani motifini mutlaka kullanan Matthews, ürettiği figürlerde kaftanları kadın bedenini simgeleyen formlara da giydirmektedir. Sanatçının kültürlerarası çalışmaları yaparken çıkış noktalarından biri de kadındır. Kadının yaşam içerisindeki tarihsel, sosyal, kültürel geçişlerini, toplumdaki önemi ve gücü esas irdelediği konulardır. Sanatçının ortaya koyduğu kaftan formlarında; dönemin ihtişamı ve erk sahiplerinin gücü; Turkuaz, kırmızı, mavi ve yeşilin en parlak sır tonlarıyla sembolize edilmekte, farklı olarak kadın kaftan formlarını da izleyicisine sunmaktadır.

Görsel 3.“Alem”37x3x11cm (Gökden Alpman Matthews Kişisel Arşiv)

Kaftanın siyasal gücü, Osmanlı padişahlarının ve sultanlarının kıyafetleri, kral ve kraliçelerin kaftana benzer tören cübbeleri sanatında betimlediği imgeler arasında yer almaktadır.

Görsel 4. "Kaftan" (Gökden Alpman Matthews, Kişisel Arşiv)

Görsel 5. "Harem" 50x35cm (Gökden Alpman Matthews Kişisel Arşiv)

Sanatçı; kültür, sanat ve tarih paylaşılabilen, etkilenilen, hissedilebilen evrensel bir bütündür. Şiirleriyle çalışmalarında Roma, Bizans ve Osmanlı İmparatorluklarının mimari, seramik, tekstil alanlarına ait eserlerini bir kültür mozaigi içerisinde birleştirerek, doğduğu toprakların zenginliğine göndermeler yapmaktadır (Gökden Alpman Matthews ile Röportaj, Röportaj Tarihi 20.02.2019).

Görsel 6.“Kaftan” 30x22cm (Gökden Alpman Matthews Kişisel Arşiv)

Sanatçı, uzun yıllar İstanbul da kardeşi ile beraber kurduğu “Studio Mediterranean” da çalışmalarına devam etmiş, daha sonra da 2009 yılında evlenerek gittiği Amerika Birleşik Devletleri’nde, Alabama’da, Gökden Alpman Matthews Studio’yu kurarak İstanbul’daki atölyesini Amerika’ya taşımıştır. Çalışmalarında kullandığı çamur ve sırları kendi üreten sanatçı, o zamandan bu yana çalışmalarına kendi atölyesinde devam etmektedir. Hem kullandığı geleneksel motifler hem de çalışmalarındaki kültürel çeşitlilik ile adeta bir kültür elçisi görevini yapan sanatçı, kültürümüzü tüm dünyaya tanıtmakta önemli bir misyon üstlenmektedir.

Çintemani motifini çalışmalarında kullanan diğer Türk sanatçı Füsun Uludınç Çövenoğlu ise; kendine özgü yorumlarıyla göz doldurmaktadır. Eserlerinde Osmanlı kültürünün önemli öğelerinden

olan Çintemani motifini günümüze taşıyan sanatçı, Dokuz Eylül Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Seramik Bölümü'nde akademisyen olarak görev yapmaktadır. Füsun Çövenoğlu'nun farklı dönemlere ait arkeolojik seramik buluntulara ilgisi lisans eğitimi sırasında katılmış olduğu Bayraklı, Foça ve Asos arkeolojik kazı alanlarında başlamış ve bu ilgi sanatsal üretimlerine yansımıştır. Sanatçının eserlerinde, farklı dönemlere ait seramik ve metal buluntuların yansımaları görülmektedir. Tasarımlarını oluştururken, araştırmaları ve deneyimleri doğrultusunda geleneksel motiflerle antik dönem seramik üretim tekniklerini harmanlayan sanatçı, özellikle zinter astarın ipeksi dokusu ve bakır ile bronzun metalik etkisini biçim ve formlarında sıkça kullanmaktadır.

Görsel 7.“Ege Bulutları” 42x26x22cm(Füsun Uludiñ Çövenoğlu Kişisel Arşiv)

Taşıyıcı olarak metal bir ayağa monte edilmiş dört köşeli bir balonu andıran şekliyle Terra Sigilata uygulanmış zemin üzerine Çintemani bezemelerinden oluşan bu sade eser; izleyicisini bir anda geçmişe götüren bir çalışmadır. (Görsel.7) Sanatçı, çalıştığı formların daha dinamik ve hareketli olmasını sağlamak ve anlamı güçlendirmek için formlara taşıyıcı olarak metal ayaklar ilave etmektedir.

Görsel 8. "İsimsiz" 42x26x22cm(Füsun Uludiñ Çövenoğlu Kişisel Arşiv)

Köklü bir geçmişe sahip olan geleneksel Osmanlı saray motiflerinden Çintemani motifi; Füsun Çövenoğlu'nun eserlerinde bezeme olarak yer almaktadır. Sanatçının, altın yaldızla bezediği Çintemani ve Çin Bulutu motifli seramikleri, izleyiciyi bir taraftan Osmanlı döneminin zengin kültürel yaşantısına götürmektedir. Üç aşamalı teknikle pişirdiği Zinter astarlı, Çintemani motifli seramikleri ise, Antik Roma ve Yunan uygarlığında üretilen Terra Sigillata kaplarının sırsız görüntüsü gibidir.

Görsel 9. "Çintemani" 30x12x10cm(Füsun Uludiñ Çövenoğlu Kişisel Arşiv)

Görsel 10. “Çintemani” Ayrıntı (Füsun Uludiç Çövenoğlu Kişisel Arşiv)

Füsun Çövenoğlu, geçmişe ait değerleri günümüz sanat anlayışı ile bütünleştirerek yaşatmak adına eser üreten sanatçılarımızdandır. Kendine özgü yorumlarıyla Çintemani motifini eserleriyle günümüze taşıyan sanatçılarımızdan biridir. Eserleri yurt içi ve yurtdışında özel koleksiyonlarda yer alan sanatçının çalışmaları tarihsel ve kültürel değerlerimizi gelecek kuşaklara aktaran birer belge niteliğindedir.

Meliha Coşkun, eserlerinde Çintemani motifini hem bezeme hem de iki ve üç boyutlu form olarak çalışan Türk sanatçılarından biridir. Coşkun, motifi sanatının ilk yıllarında farklı biçimlerdeki çini bünyeli formlara dekor olarak çalışmıştır. Uzun yıllar geleneksel motifleri çalışmasının ardından, gelenekseli iyi bilmenin vermiş olduğu bilgi birikimi ve deneyim sonucunda iki ve üç boyutlu formlarda farklı arayışlara ve tasarımlara yönelmiştir. Titizlikle çalışmış olduğu Çintemani motiflerini üç daireyi ve üst üste iki bulut motifini şekillendirerek enstalasyona dönüştürmekte, çalışmalarını anılan form üzerinden izleyicisine sunmaktadır. Kadın konusunu sanatsal açıdan ele alan Coşkun; kadının hem üretici kimliğini hem de ilham kaynağı olma misyonunu toplumsal cinsiyet kavramını üzerinden sorgulayarak; ulaştığı sonuçları farklı açılardan izleyicisine sunmayı bilmiştir.

Görsel 11-12.“Çintemani” 1.20x1.20cm(Meliha Coşkun Kişisel Arşiv)

Motifteki bu üç daireyi göz olarak, bulut motiflerini de dudak olarak yorumlayan sanatçı, duygusal olarak yaşadığı heyecanları “Bakmak, Görmek, Görünmek”edimleri üzerinden sanatına yansıtmıştır. Döküm tekniği ile şekillendirmiş olduğu formlarında kullanmış olduğu çamur ve sırlarının reçetelerini kendisi hazırlamaktadır.

Görsel 13. “Hüzünlü Bulut”, 140x140cm (melihac.blog.spot,Erişim tarihi 17.03.2019)

Çintemani motifine geleneksel ve iki boyutlu formlar olarak hakim olan Meliha Coşkun, düzenlemelerinin zemininde ahşap ve cam malzemeyi hem sunum olarak hem de taşıyıcı olarak tercih etmekte, farklı geometrik şekillerde kaide olarak kullanmaktadır.

Görsel 14. “Üçlü Bulut” 70x100cm (Meliha Coşkun Kişisel Arşiv)

Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi, Seramik Bölümü’nden mezun olan sanatçı; farklı yıllarda, çeşitli üniversitelerin Güzel Sanatlar Fakültesi Seramik Bölümleri’nde misafir öğretim elemanı olarak görev yapmıştır ve çalışmalarına halen İstanbul’un Cihangir semtindeki atölyesinde devam etmektedir.

Sonuç

Çintemani motifi, temel özelliğini kaybetmeden günümüze kadar ulaşabilen; hem çağdaş hem de geleneksel sanatlarda kullanılan bir motiftir. Motif, anlam ve şekil olarak pek çok kaynaktan farklı açıdan anlatılsa da, motifin kullanılma amacı ve tarihsel hikayesi aynıdır. İçerik olarak özünde güç, enerji ve insana iyi gelen, uğur getiren bir form olarak nitelendirilen motifin tılsımına da inanılmaktadır. Bu sebeple pek çok sanat dalında sanatçılara ilham kaynağı olmuştur. Tıpkı çini sanatçılarının verdikleri eşsiz örneklerde olduğu gibi, Çintemani motifinden yola çıkarak eserlerini üreten günümüz seramik sanatçıları arasında çalışmalarını incelediğinde; her sanatçının farklı yöntem ve anlatım dili ile değişen form ve renklerde adı geçen motifi kullandıkları, bu motifi yeni formlarla harmanlayarak, çağdaş ve gelenekseli bir arada yaşatmak adına önemli bir misyonu üstlendikleri görülmektedir.

KAYNAKÇA

- Biol, İ. A., & Derman, Ç. (2015). *Türk tezeyini sanatlarında motifler, Motifs in Turkish decorative arts*,(11.Baskı),Kubbealtı Yayınları.
- Gümüştekin, N.(2015).*Kültür kavramı ve Osmanlıdan günümüze kültürel yapının incelenmesi*, Atatürk Kültür, Dil Tarih Yüksek Kurumu Yayınları.

Sözen, M., & Tanyeli, U.(2005).*Sanat kavramları ve terimleri sözlüğü*, Remzi Kitabevi.

Türk Dil Kurumu Sözlük Bilim ve Uygulama Kolu Yayınları, (1994). Türk Tarih Kurumu Basımevi.

Aydın, Ö. (2000) Çintemani Motifinin kökeni ve 16. ve 17.yy beyaz zeminli Uşak halıları, *Türk Dünyası Kültür ve Sanat Sempozyumu Bildiriler Kitabı*.

Gökden Alpman Matthews, Eserleri Üzerine Röportaj (Röportaj Tarihi:20.02.2019)

Fusun Uludiñ Çövenoğlu ,Eserleri Üzerine Röportaj (Röportaj Tarihi: 16.02.2019)

Meliha Coşkun, Eserleri Üzerine Röportaj (Röportaj Tarihi: 17.02.2019)

İNTERNET KAYNAKLARI

melihac.blogspot.com (2019,Mart 17)

pinterest.co.uk (2019,Mart 17)

GÖRSEL KAYNAKLAR

Görsel 1:pinterest.com (2019,Mart 16)

Görsel 2:Gökden Alpman Matthews Kişisel arşiv.

Görsel 3:Gökden Alpman Matthews Kişisel arşiv.

Görsel 4:Gökden Alpman Matthews Kişisel arşiv.

Görsel 5:Gökden Alpman Matthews Kişisel arşiv.

Görsel 6:Gökden Alpman Matthews Kişisel arşiv.

Görsel 7: Fusun Uludiñ Çövenoğlu Kişisel Arşiv.

Görsel 8:Fusun Uludiñ Çövenoğlu Kişisel Arşiv.

Görsel 9: Fusun Uludiñ Çövenoğlu Kişisel Arşiv.

Görsel 10: Fusun Uludiñ Çövenoğlu Kişisel Arşiv.

Görsel 11:Meliha Coşkun Kişisel Arşiv

Görsel 12: Meliha Coşkun Kişisel Arşiv.

Görsel 13: Meliha Coşkunmelihac.blogspot (2019,Şubat 17)

Görsel 14: Meliha Coşkun Kişisel Arşiv.

